

Általános tájékoztató a Waldorf-pedagógiáról, a Waldorf mozgalomról

Nemzetközi Waldorf mozgalom

A Waldorf-pedagógia 1919 óta gyakorolt reformpedagógia, megalapítója Rudolf Steiner.

Az első Waldorf-iskolát Stuttgartban (Németország) nyitották meg, a Waldorf-Astoria cigarettagyár munkásainak gyermekei számára. A világ legnagyobb alternatív iskolai hálózatának részeként ma a lakott kontinensek 60 országában, több mint 1000 iskola (óvodákkal és gyógypedagógiai intézményekkel együtt több mint 3000 intézmény) és több mint 100 tanárképző intézmény működik.

Több európai országban (Norvégia, Finnország, Svédország, Svájc bizonyos részei) a 12. év végén kiadott Waldorf-diploma megfelel az állami érettségi, ill. számos helyen a felsőoktatási felvételi követelményeknek is.

A világ számos országában sok évtizedes tapasztalat gyűlt össze a volt Waldorf-diákok továbbtanulásával és a munkaerőpiacon való bevételekkel kapcsolatban:

- A továbbtanulással kapcsolatban jellemző, hogy a középiskolát végzett diákok átlagánál tudatosabban képesek kiválasztani a habitusuknak, ill. szakmai céljaiknak megfelelő szakirányt és intézménytípust, és hogy ezekbe az intézményekbe magas százalékban felvételt is nyernek.

A Waldorf diákokat kimondottan nagyra becsülik a felsőoktatási intézmények. Diákjaink kiemelkednek a kreativitás, a csoportmunka, a folyamatokban való gondolkodás területén.

Mivel az iskolai évek alatt tanulnak meg a gyermekek és közben nem veszítik el nyitottságukat, kezdeményező készségüket, kreativitásukat, diákjaink sikeresek a továbbtanulásban és a legkülönbözőbb szakmákban.

- A Waldorf-iskolákban végzett diákok munkához való hozzáállásuk, kitartásuk, kreativitásuk, magabiztosságuk, sokoldalú képességek és készségek (az alapkészségek mellett jellemzően többféle tudományágra való nyitottság, művészeti és mozgáskultúra, szociális készségek, team munka képessége és igénye stb.) miatt különleges szereplői a munkaerőpiacnak.

Magyarországi Waldorf mozgalom

A két világháború között Dr Göllner Mária kezdeményezésére Magyarországon nyílt meg az egyik első „külföldi” Waldorf-iskola: a Kisvábhegyi Waldorf Iskola és Internátus 1926 és 1933 között az első hazai kéttannyelvű, koedukált, óvodával egybekötött magániskolaként működött.

A második világháborút követően az alternatív gyakorlatot folytató iskolák közül a Pesthidegkúti Waldorf Iskola 1989-es indulásával Közép-Kelet-Európában és Magyarországon elsőnek törte meg – civil kezdeményezésre – az állam általános iskolai oktatási-nevelési monopóliumát.

A Waldorf-óvodák, iskolák és képzések – az egyházi intézményeken kívül – a legnagyobb intézményszámmal, gyermek- és pedagóguslétszámmal rendelkező, nem állami, nem önkormányzati köznevelési hálózatot alkotják hazánkban. A Waldorf-pedagógia az egyetlen reformpedagógiai irányzat, mely az utóbbi két évtizedben országos hálózatot alakított ki Magyarországon saját tanárképzésekkel és szakmai szolgáltató intézettel (Waldorf Ház Pedagógiai Szolgáltató Intézet).

A hálózatot – civil egyesületként – a Magyar Waldorf Szövetség fogja össze. A Szövetség 2013-ban az új Nemzeti Alaptanterv alapján megújította a Waldorf-iskolák Kerettantervét, a Waldorf-Óvodapedagógiai Programot, valamint létrehozta saját pedagógiai szolgáltató intézményét.

Hazánkban jelenleg 55 óvoda, 35 iskola és 7 pedagógus továbbképzés működik, valamint 9 kezdeményezés dolgozik az óvoda, ill. iskola beindításán.

Az óvodák és iskolák esetében is folyamatos az érdeklődők számának gyarapodása. Elsősorban a fővárosi és a város környéki iskolák esetében jellemző a túljelentkezés, a vidéki iskolák esetében is kiegyensúlyozott az érdeklődés. A tapasztalatok azt mutatják, hogy folyamatos igény van új intézmények létrehozására. A Magyar Waldorf Szövetség – mint a névhasználatért és az intézmények minőségi működéséért felelős szervezet – saját eszközeivel segíti, koordinálja ezeket a folyamatokat.

Mi a Waldorf?

A Waldorf-intézmények (óvodák, iskolák, pedagógus-képzések) szellemi alapját a Rudolf Steiner által kidolgozott antropozófai irányultságú szellemtudomány alkotja. Az ebből származó világ- és emberismeret eredményezte a Waldorf-pedagógia nevelésművészeti gyakorlatát. A Waldorf intézmények tanító és nevelő munkájának, valamint az intézmények szervezeti felépítésének és működési rendjének összeillesztése a szellemi alapok és a nevelésművészeti gyakorlat alapos ismeretét kívánja meg a pedagógusoktól, illetve ezek elfogadását vagy tudomásul vételét a fenntartóktól és a szülőktől. – A szellemi alapokból kiinduló embertani tudás a pedagógusok számára megkerülhetetlenül szükséges, de nem képezi a tanítás/nevelés tartalmát. A Waldorf-intézményekben alkalmazott tanítási/nevelési eljárások a szellemi alapok ismeretéből és a tanítási tapasztalatokból együttesen származnak, és továbbfejlesztésük is csak ilyen módon lehetséges.

A Waldorf iskolákról

A Waldorf-iskola a tanító/nevelő munkájában a Waldorf-pedagógiát alkalmazza. A pedagógiai alapelveket, a tanítás tartalmait, a módszeres eljárásokat a Waldorf-tanterv foglalja össze. A tanterv kiinduló alapot jelent, amelyet folyamatosan kiegészítenek a diákokból érkező „jövőimpulzusok”. A tanítók/tanárok az embertani és nevelésművészeti tudásuk és képességeik segítségével kapcsolják össze a tantervi ismeretet a diákok egyéni ismeretével, és formálják azt egységes egészzé. – Az intézményműködtetés öngazgatáson alapul, a „szabadságegyenlőség-testvériség” hármas eszmerendszerét alkalmazva törekszik jövőbe mutató szociális formák kialakítására. – Az intézményi közösségben, lehetőleg minél több szülő bevonásával, folyamatos és tudatos, önismeretre irányuló szellemi munka folyik.

a) A pedagógia lényegéről

A Waldorf-iskolákban folyó nevelés- oktatás az intézmények által közösen kidolgozott és államilag engedélyezett Waldorf-iskolai kerettanterv alapján történik, amely összhangban áll a nemzetközi Waldorf- tantervekkel, ugyanakkor megjeleníti a magyar kultúra értékeit és épít az elmúlt nyolcvan év Waldorf-pedagógiai tapasztalataira, kutatásaira. A Waldorf-tanterv segít abban, hogy a gyermekek a számukra fontos dolgok legjavát elsajátíthassák; előmozdítja belső fejlődésüket, inspirálja őket képességeik fejlesztésében és a világgal való egészséges viszony kialakításában. A nevelés-oktatásnak mind a közös, mind az egyéni adottságok kölcsönhatásában kell működnie.

A Waldorf-pedagógia egységes és teljes körű, az óvodát, az általános iskolát és a középiskolát magába foglaló nevelési rendszer. Az iskola az egységes tanterv folyamatával és tartalmával a gyermekek gondolkodását, érzését és akaratát életkoruknak megfelelő módon fejleszti, az ébredő teljes emberi individualitás megszólításán keresztül.

Az évfolyamok tantervében az egyes tárgyak kapcsolódnak egymáshoz. Mivel a tantárgyak a gyermekek és a serdülők fejlődési szakaszaihoz igazodnak, lehetővé teszik az egyén sokoldalú, életkorhoz illeszkedő fejlesztését. Ez magába foglalja például a tudás, a kulturális, a szociális és érzelmi képességek, továbbá különféle gyakorlati és művészi készségek megszerzését.

Az egyes Waldorf-iskolák közös kerettantervvvel összhangban álló saját pedagógiai programjai kiegyensúlyozott nyelvi, matematikai, természet- és társadalomtudományos, bölcsészeti, képzőművészeti, kézműves, előadó művészeti, testnevelési és gyakorlati munkatapasztalatot adó tanítási tartalmakat és eljárásokat írnak le, amelyek megfelelnek a diákok életkori sajátosságainak, szükségleteinek és figyelembe veszik a helyi lehetőségeket.

Minden Waldorf-intézmény megfogalmazza küldetését, céljait és világosan kimondja, hogy Waldorf-pedagógiai elvekre épít. Az iskola küldetése, elvei, programja és gyakorlata között

összhang áll fenn.

A tanárok, azaz a Tanári kollégium a felelős a pedagógiai program megvalósításáért, és folyamatosan törekszik a Waldorf-tanterv megújítására. Pedagógiai fejlesztő-kutató munkájukhoz alapul veszik és tanulmányozzák a Waldorf-pedagógia eredeti forrásait, illetve gyakorlati tapasztalatait, útmutatásait. Ezeknek az útmutatásoknak a megértése a teljes kollégium és minden egyes tagja kollegiális együttműködésében fejlődik. A tanárok felelősek a tanterv rendszeres áttekintéséért, értékeléséért és fejlesztéséért.

A Waldorf-iskolában a tanári kollégium rendszeres szóbeli és írásbeli értékelést ad minden tanuló fejlődéséről minden életkorban, és ezeket nyíltan, kellő időt biztosítva osztja meg a családdal. Az iskola a tanulók teljesítményéről megfelelő dokumentációt vezet.

Teljesen átlátható, hogy milyen kapcsolat van az iskola és az általa kínált egyéb kiegészítő programok között (nyári táborok, délutáni foglalkozások, szakkörök, diákcsere, tanterven kívüli munkatapasztalat, iskola előtti és utáni programok, sajátos nevelési igényű oktatás, szemináriumok, képzések, intézmények stb.). A kiegészítő programok működtetése nem ütközik az iskola céljaival.

A Waldorf-pedagógia fő feladatai:

- megteremti azokat a feltételeket, amelyek minden gyermek egészséges fejlődéséhez szükségesek,
- képessé teszi a gyermekeket arra, hogy felismerjék saját életfeladatukat,
- elősegíti olyan képességeik kibontakozását, amelyek a társadalom épülését szolgálják.

A Waldorf-iskola főbb jellemzői:

- A nevelést-oktatást a kéz – a fej – és a szív egyensúlya jellemzi, amely a testet, a lelket és a szellemet táplálja.
- A tananyag út (nem cél), amelyet helyesen értelmezett módszertan jellemez; a tanítás és a nevelés alapja a gyermek testi, lelki, szellemi fejlődése; útja a gyermek valódi lényének megismerése.
- Rendszerint egy tanár kíséri a gyermekeket és tanítja a közismereti tárgyakat az első hat-nyolc évben osztálytanítóként.

- Az osztályközösség lehetőség szerint fennmarad a buktatás elkerülésével, a diákok helyzetét egyénileg mérlegelve.
- A Waldorf-pedagógiai módszerek következetes alkalmazása motivációs és fegyelmezési kérdésekben
- Az óra- és napirendek az életkori sajátosságoknak és a tanítás ritmusának figyelembe vételével készülnek.
- Az iskola mindennapjait átszövik a közösséget alakító és erősítő tevékenységek, - hőünnepek, évszakünnepek, az éves ritmushoz igazodó ünnepek, kirándulások, gyakorlati munka, színdarabok, stb.
- Nincs osztályzás, – ahol a törvényi lehetőségek ezt megengedik, - ehelyett szöveges értékelés készül, amelyben a diák teljesítményének leírása mellett fejlődését is értékelik és elismerik, impulzusokat adnak a további munkához.
- A pedagógiát áthatja a művészi nevelés és művészettel nevelés.
- Az iskola életét és a tananyagot a természet közelség, illetve a goethei természetszemlélet jellemzi.
- Különleges tantárgyak: az euritmia, a Bothmer-gimnasztika és a formarajz.
- A tanórák tantárgy-blokkokra (epochák), szakórákra és egyéb tanítási formákra oszlanak.
- Az idegennyelvórák az első osztálytól megjelennek.
- Az iskolák független, nem felekezeti szabad vallásórákat kínálhatnak.

b) Az intézményműködésről

Az iskola önálló, független intézmény. A Waldorf-intézmények működésére jellemző az önigazgatás, a tanítók, tanárok pedagógiai autonómiája, a szülőkkel való folyamatos együttműködés.

Minden Waldorf-iskola szervezeti működése azoknak az alapelveknek a megvalósítására törekszik, amelyeket Rudolf Steiner a szociális élet hármas tagozódásáról fogalmazott meg. Eszerint a Waldorf-pedagógia legfontosabb célja a teljes társadalmi közösségi élet megújítása. Az iskolák intézményi működésével kapcsolatban „tanárköztársaságról” beszél. Ebből

következik, hogy az iskolák igazgatását, vezetését a tanárok az általuk választott öngazgatási formában látják el. Az intézmény vezetésébe bevonhatják a fenntartó, illetve a szülők képviselőit is, egy erre a célra létrehozott csoportba.

A szociális hármastagozódás a társadalmi élet fő területei, a gazdasági szféra, a jogipolitikai, valamint a kulturális-szellemi szféra közötti összefüggésen alapul. A kulturális vagy szellemi életben a vezérelv a szabadság; a jog és politika világában az egyenlőség és az igazság; a gazdasági életben pedig a testvériesség elvének kell meghatározónak lennie. A szellemi szféra szabad működését a jog kell garantálja, és a gazdaságban megtermelt javak fedezik a költségeit. A működéshez szükséges pénz áramlását a jogi élet szabályozza, biztosítja. – A Waldorf-iskolák megfigyelik, elemzik, feldolgozzák a társadalom aktuális működésével kapcsolatos tapasztalataikat.

A fentiekből következik, hogy az iskolák a szabad szellemi élet intézményei. Meg kell, feleljenek a mindenkor hatályos jogszabályoknak, melyek azt is rögzítik jelenleg, hogy az iskolák fenntartására egyesületek, alapítványok, az egyházak, illetve az állam jogosult. A Waldorf-iskolák fenntartói az alapító szülők akaratától függően jelenleg egyesületek, illetve alapítványok lehetnek. A gazdaságban keletkezett pénzt az állam, illetve a fenntartó szülők az iskola fenntartóján keresztül juttatják el az iskolának. A fenntartónak van joga az elsődleges törvényességi felügyeletre is az iskola, mint intézmény fölött. Az iskola költségvetése a fenntartó és az iskola párbeszéde során alakul ki.

A tanári öngazgatásról a Kerettanterv vonatkozó részében jogszabályszerűen rendelkezik. Ezen belül iskolánként más és más struktúrát alakíthatnak ki a benne dolgozók.

A Waldorf-intézmények törekednek az együttműködésre, a nevelés-oktatás kapcsolódik a helyi adottságokhoz, feltételekhez, az iskolák aktívan részt vesznek saját helyi közösségeik életében. Emellett együttműködnek más hazai vagy külföldi Waldorf- intézményekkel is. Az összefogás magas szintű formája a Magyar Waldorf Szövetségben vállalt tagság, illetve részvétel a nemzetközi Waldorf-pedagógiai szervezetek munkájában.

c) A pedagógusképzésről

A Waldorf-pedagógus munkájához elengedhetetlenül hozzátartozik a folyamatos továbbképzés és önképzés. A képzés legfontosabb elemei: az antropológiai irányultságú szellemtudományból kiinduló antropológiai tanulmányok, a Waldorf-pedagógia módszertana, a művészi-alkotó tevékenység és a szociális kompetencia.

A Waldorf-pedagógusképzés a felsorolt területeken a következő célokat fogalmazza meg:

- A pszichológiai-pedagógiai embertani tudásnak a gyermek szemlélő megértéséhez kell vezetnie.

- A módszertani oktatás célja a tananyag embertani elmélyítése, és annak megértése, hogy az oktatás szándékai miként érvényesülnek.

- A művészi gyakorlatnak – festés, agyagozás, zene, dráma, euritmia, beszédképzés – kell az utat előkészíteniük ahhoz a személyes átalakulási és érzékennyé tevő folyamathoz, amely mind a művészi alkotást, mind a pszichológiai megismerést támogatja.

- A szociális együttműködés gyakorlása segíti az emberek és a világ iránti érdeklődés kialakítását és fenntartását.

A képzés és önképzés során kialakíthatók a tanári hivatáshoz szükséges legfontosabb erények: motiváció, önreflexió, érdeklődés, lelkesedés, kezdeményezőkészség és szaktudás. A Waldorf-iskolában a pedagógus-munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségeket “A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve” szabályozza.

d) A szülők szerepéről

A Waldorf-iskolákban rendkívül fontos a szülők és tanárok szoros együttműködése. A szülők különböző szinteken vesznek részt az iskola munkájában. Néhányan fenntartói szerepet is vállalnak, mások az iskolán belüli önkéntes képviselői csoportokhoz csatlakozhatnak, amelyek bizonyos területekért vállalnak felelősséget.

A szülők és a tanárok a havi rendszeres szülői esteken találkoznak, ami a párbeszéd elsődleges színtere a Waldorf-iskolában. Itt nyerhetnek tájékoztatást a szülők arról, mi miért történik gyermekeikkel a tanítás és az iskolai rendezvények során az iskolában. Itt kaphatnak válaszokat az iskolával kapcsolatos kérdéseikre. Itt fogalmazhat meg kéréseket az iskola a szülők felé, a családi élet tiszteletben tartásával. Itt születhet meg az a kapcsolat, aminek a hitelességén múlik, hogy a szülők, mint gazdasági fenntartók valóban adományként mondjanak le az iskola fenntartására adott pénzükről.

Minden Waldorf-iskola tulajdonképpen egy szociális tér, ahol a közösség tagjai önévelés által alakítják magát a közösséget. A tagok egyéni tudásukat és képességeiket a közösség javára fordítják egyéni feladat- és felelősségvállalással. Így az iskolák állandóan fejlődő, organikus közösségek, szellemi és munkaközösségek, kulturális szervezetek, ahol a tanárok és a szülők aktívan részt vesznek az iskola életében, viselik a szétosztott szerepeket és végrehajtják a felelősségükből fakadó feladatokat.

A Waldorf óvodákról

- A Waldorf pedagógia alapja a Rudolf Steiner által kidolgozott antropozófia (~az emberről való bölcsesség), mely független nemzeti, etnikai, vallási és politikai különbségektől.
- A Waldorf óvodapedagógus munkájának alapja Rudolf Steiner embertanának ismerete - különös tekintettel a kisgyermekkor sajátosságaira. A pedagógus törekedjen ezek folyamatos elmélyítésére, gyakorlati megélésére és alkalmazására, vegyen részt továbbképzéseken.
- A pedagógiai munka a Waldorf Óvodapedagógiai Program (1999) és az arra épülő, Waldorf pedagógiai szakértők által elfogadott/szakértett Helyi Program szerint folyik.
- A Waldorf óvodai csoport délelőtti életét két szakképzett óvodapedagógus együttes munkája kíséri. A csoportvezető óvónő rendelkezzen felsőfokú óvodapedagógusi végzettséggel, valamint a Nemzetközi Szövetség a „Waldorf Steiner Kisgyermekkorú Nevelésért” és a Magyar Waldorf Szövetség által elismert Magyar Waldorf Óvodapedagógus Képzés tanúsítványával. A csoport másik óvónője rendelkezzen állami képesítéssel, a Waldorf Képzést pedig három éven belül kezdje meg. Az óvoda délutáni működésének személyi és szakmai feltételeit, a Helyi Programban meghatározott pedagógiai szempontok szerint, a pedagógusok a fenntartókkal egyeztetve alakítják ki.
- Az óvoda pedagógiai vezetését az együtt dolgozó óvónők közössége, az Óvónői Kollégium látja el. A feladatokat megosztja, kerülve minden hierarchikus szerkezetet. Az Óvónői Kollégium felel a nevelés minőségének fejlődéséért és ellátja az óvoda vezetését. A Fenntartóval együtt felel a működés törvényességéért.
- „Minden nevelés önnevelés” mondja R Steiner. A Waldorf óvónő folyamatosan fejleszti önmagát, egyénileg és a konferencia munkán belül is. •Együttműködik más Waldorf intézményekkel regionális, országos és nemzetközi szinten.
- Minőséggyondozás területén követik a Magyar Waldorf Óvodák közös ajánlását, melyet a Magyar Waldorf Szövetség elismer. Ezzel összehangolva kidolgozzák saját önellenőrzési rendszerüket.
- A működtetésben törekednek a tudatosságra, átláthatóságra.
- A szülőkkel folyamatos kapcsolatot ápolnak, nyitottak és együttműködnek velük a gyermekek érdekében, átláthatóságra törekednek
- Igyekeznek nyilvánosságban dolgozni, a Waldorf-pedagógia értékeit megosztani, és a kulturális életben tevékenykedni.

Nevelési alapelvek:

- A gyerekek között a legfontosabb az óvónő belső magatartása:- nyitottság, bizalom, öröm, komolyság, humor, képzelőerő a minőségek az utánzáshoz, kritikához, meleg környezet, szeretet, öröm, belső béke.
- A pedagógus ismerje a gyerek fejlődésének szakaszait és ezeket figyelembe véve neveljen
- Minden egyéniség tisztelete
- A gyermek intelligenciájának fejlesztése példa és utánzás által, változatos érzéki benyomások, mozdulatok, akaratú tapasztalatok által
- Megfelelő környezet előkészítése, ahol a gyermek bizalommal ismerheti meg a világot
- Mozdulatok helyes használatára a ritmikus játékokban,
- A nap, a hét és az év ritmikus formájának betartása
- Vegyes csoportok 3-tól 6 éves korig
- A gyerek vezetése lépésről lépésre az akarat által vezérelt kisgyermekkortól az inkább gondolkodás által domináns fokozatig, az iskolába lépés előtt
- A pedagógus feladata, hogy bizalmat, belső értékeket és az élet értelmét sugározza
- A gyermek kreativitásának segítése (külső és belső aktivitás)
- Szabad játék támogatása, mint segítség a szociális kapcsolatok kiépítéséhez
- Egyszerű, természetes játékok és saját készítésű babák, állatok stb. használata, melyek a képzelőerőt ösztönzik
- Környezet óvása, egészséges étkezés
- Természettel való kapcsolat ápolása, mely segíti a rácsodálkozást és hálaérzetet
- Folyamatok kezdeményezése, buzdítás, de ne az eredményért dolgozzunk
- Nem virtuális, hanem valódi tapasztalatok, hogy egészséges kapcsolatot építsenek a világ felé, a média nélkülözése (ésszerű használata)
- A kisgyermeknek szüksége van az emberre (személyre), mint hídra a világ felé
- A gyermekkor erőinek védelme